

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI ABU RAYHON BERUNIY
NOMIDAGI URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

“QURILISH VA ARXITEKTURA SOHASIDAGI INNOVATSION
G'OYALAR, INTEGRATSIYA VA TEJAMKORLIK”

УРГЕНЧСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ АБУ РАЙХАНА БЕРУНИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ, ИНТЕГРАЦИЯ
И ЭКОНОМИКА В ОБЛАСТИ
СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ»

IN THE NAME OF
ABU RAYHAN BERUNI
URGANCH STATE UNIVERSITY

“INNOVATIVE IDEAS, INTEGRATION,
AND ECONOMY IN THE FIELD OF
CONSTRUCTION AND
ARCHITECTURE”
SCIENTIFIC AND PRACTICAL
REPUBLICAN CONFERENCE

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA
ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
1-TO'PLAMI

TASHKILIY QO‘MITASI:

RAIS:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti rektori v.v.b.,
professor - **S.U. Xodjaniyazov**

HAMRAISLAR:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti ilmiy ishlar va
innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **Z.Sh. Ibragimov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti xalqaro hamkorlik
bo‘yicha prorektori, f-m.f.d., professor - **G‘.U. Urazboyev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, Texnika fakulteti
dekani, f-m.f.n., dotsent - **M.Q. Qurbanov**

Toshkent davlat transport universiteti, Avtomobil yo‘llari muhandisligi
fakulteti dekani, t.f.d., professor - **A.X. Urokov**

Xorazm viloyati Qurilish va uy-joy kommunal xo‘jaligi boshqarmasi, Urganch
tuman bosh arxitektori - **R.B. Matmurotov**

ILMIY KOTIB:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, “Qurilish”
kafedrası dotsenti, PhD - **A.A. Qutlijev**

TASHKILIY QO‘MITA A‘ZOLARI:

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti yoshlar masalalari
va ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar bo‘yicha prorektori, PhD, dotsent - **D.I. Ibadullayev**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti moliya-iqtisod
ishlari bo‘yicha prorektori - **A. Atajanov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Qurilish”
kafedrası mudiri, t.f.n., dots. – **Q.K. Axmedov**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti “Arxitektura”
kafedrası mudiri **R. Palvanov**

t.f.d., prof., R. Raximov, t.f.d., prof., B.Raxmonov, t.f.n., dots., K.Kuryozov, i.f.n., dots., N. Sattorov, a.f.n., dots., M. Setmamatov, a.f.f.d., dots., S. Atoshev, a.f.f.d., Sh. Abdullayeva, dots., Sh. Xo‘janiyozov, t.f.f.d., S. Sultanova, A. Atamuratov, A. Seyitniyozova, N. Kariyeva, S. Rajabov, S. Yusufov, A. Sobirov, X. Madirimov, X. Radjabov, I. Bekturdiyev, B. Radjapov, A. Xodjayazov, A. Matkarimov, M. Djumanazarova, R. Nafasov, Sh. Navruzov, Y. Tadjiyev, R. Sovutov, A. Samandarov, L. Yusupova, Sh. Masharipov, H. Bekchanov, D. Shalikarova, S. Nurmuhammedov, I. Matnazarov, Q. Soburov, K. Yuldashev, A. Bobojonov, Sh. Nurimetov, H. Masharipova, S. Qurambayev, M. Ashurova, A. Shomurotov.

ILMIY-TEXNIK ANJUMAN DASTURIY QO‘MITASI:

Rais: “ARXITEKTURA, QURILISH, DIZAYN” ilmiy-amaliy jurnalining bosh muharriri, i.f.d., prof. **Nurimbetov Ravshan Ibragimovich**

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universitetida 2025 yil 15-16-sentabr kunlari “Qurilish va arxitektura sohasidagi innovatsion g‘oyalar, integratsiya va tejamkorlik” mavzusidagi respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari kiritilgan.

To‘plamga kiritilgan maqolalar mazmuni, ilmiy salohiyati va keltirilgan dalillarning haqqoniyligi uchun mualliflar mas’uldirlar.

MAMLAKAT HUDUDIIY TIZIMIDA ISHLAB CHIQARISH KUCHLARINI JOYLASHTIRISH MUAMMOLARI

Ibragimov Iqboljon Ilxomjon o'g'li

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va texnologiyalar universiteti katta
o'qituvchisi

Najmiddinova Gulnora Obidjon qizi

Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
katta o'qituvchisi

Annotatsiya

Ishlab chiqaruvchi kuchlar va mamlakatning hududiy tizimi o'rtasidagi murakkab munosabatlar iqtisodiy geografiya va mintaqaviy rivojlanish sohasida chuqur ahamiyatga ega bo'lgan mavzudir. Ushbu paragrafda ishlab chiqaruvchi kuchlarni davlatning hududiy doirasida joylashtirish bilan bog'liq ko'p qirrali muammolarni o'rganib tahlil qilingan, ayniqsa rivojlangan mamlakatlarda kuzatilayotgan dinamikaga e'tibor qaratilgan. Sanoat hududlarida ishchi kuchini samarali joylashtirishga misol bo'ladigan, aglomeratsiyalarning shakllanishiga yordam bermaydigan shaharlarning aniq misollarini o'rganish orqali ushbu tahlil ushbu mavzuga xos bo'lgan murakkabliklar yoritildi.

Kalit so'zlar

Mamlakat, Sanoat, kapital, texnologiya, korxona,

Kirish

Zamonaviy jahon iqtisodiyotida ishlab chiqaruvchi kuchlarni strategik joylashtirish iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega[1]. Mamlakatning hududiy tizimi ishlab chiqaruvchi kuchlarning qayerda joylashtirilishiga ta'sir qiluvchi geografik, ijtimoiy va iqtisodiy omillarni o'z ichiga olgan turli o'lchovlarni o'z ichiga oladi. Ushbu mavzuning ahamiyati resurslar va mehnat resurslarini taqsimlashni optimallashtirishga qaratilgan hududiy rivojlanish siyosatiga e'tiborning kuchayishi bilan ta'kidlanadi. Bundan tashqari, ishlab chiqaruvchi kuchlarni joylashtirish bilan bog'liq muammolarni tushunish milliy

iqtisodiy strategiyalar uchun kengroq ta'sirlar haqida qimmatli tushunchalarni berishi mumkin.

Mehnat, kapital, texnologiya va tabiiy resurslarni o'z ichiga olgan ishlab chiqaruvchi kuchlar har qanday iqtisodiyotning tayanchi hisoblanadi. Ularning samarali qo'llanilishi ishlab chiqarish va samaradorlikning sezilarli o'sishiga olib kelishi mumkin. Masalan, sanoat korxonalari tabiiy resurslari ko'p bo'lgan hududlarda joylashgan bo'lsa, ular transport xarajatlarini minimallashtirishi va ishlab chiqarish samaradorligini maksimal darajada oshirishi mumkin. Bundan tashqari, ma'lum sohalarda malakali ishchi kuchining mavjudligi biznesni jalb qilishi mumkin, bu esa ish o'rinlarini yaratish va iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga olib keladi. Ishlab chiqaruvchi kuchlar va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi ushbu dinamik o'zaro ta'sir siyosatchilarning iqtisodiy strategiyalarni shakllantirishda mintaqaviy xususiyatlarni hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi.

Usullar. Mamlakatning geografik tuzilishi ishlab chiqaruvchi kuchlarning joylashishini aniqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Iqlim, topografiya va bozorlarga yaqinlik kabi omillar sanoat rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Masalan, qirg'oqbo'yi mintaqalari ko'pincha yuk tashish yo'llariga kirish, xalqaro savdoni osonlashtirish va eksportga yo'naltirilgan sanoatni jalb qilishdan foyda ko'radi. Aksincha, tog'li yoki chekka hududlarda transport xarajatlarining yuqoriligi va bozorlarga kirish imkoniyati cheklanganligi sababli investitsiyalarni jalb qilishda qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Ushbu jug'rofiy nyuanslarni tushunish mahalliy afzalliklardan foydalanishi va mavjud kamchiliklarni yumshatishi mumkin bo'lgan maqsadli mintaqaviy siyosatni ishlab chiqish uchun juda muhimdir.

Geografik mulohazalar bilan bir qatorda ishlab chiqaruvchi kuchlarning joylashishini ijtimoiy omillar ham shakllantiradi. Hududning demografik tarkibi, jumladan, yosh taqsimoti, ta'lim darajasi va mehnatga bo'lgan madaniy munosabati mehnatning mavjudligi va unumdorligiga ta'sir qilishi mumkin. Aholisi yoshroq, yaxshi ma'lumotga ega bo'lgan hududlar texnologiyaga asoslangan sanoat uchun jozibador bo'lishi mumkin, kuchli hunarmandchilik an'analariga ega hududlar esa

ishlab chiqarish tarmoqlarida ustun bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, ijtimoiy hamjihatlik va jamiyatning ishtiroki ishchi kuchi barqarorligi va unumdorligini oshirishi mumkin, bu esa siyosatchilar va shaharsozlar uchun hududlarning ijtimoiy tuzilishini hisobga olgan holda inklyuziv rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishni talab qiladi.

Mamlakatning sanoat bazasi, infratuzilmasi va investitsion muhiti bilan ajralib turadigan iqtisodiy landshafti ishlab chiqaruvchi kuchlarni joylashtirishga ta'sir qiluvchi yana bir muhim jihatdir. Transport tarmoqlari va kommunikatsiya tizimlari kabi rivojlangan infratuzilmaga ega hududlar investitsiyalarni jalb qilish va biznes operatsiyalarini osonlashtirish uchun qulayroqdir. Soliq imtiyozlari, grantlar, kichik va o'rta korxonalarni (KO'B) qo'llab-quvvatlash kabi mintaqaviy rivojlanishga yordam beradigan iqtisodiy siyosatlar mahalliy iqtisodiyotni rag'batlantirishi va rivojlanmagan hududlarda ishlab chiqaruvchi kuchlarning o'rnatilishini rag'batlantirishi mumkin. Infratuzilmaga strategik sarmoya kiritish va qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish orqali hukumatlar mintaqaviy raqobatbardoshlikni oshirishi va umumiy iqtisodiy o'sishni ta'minlashi mumkin.

Ishlab chiqaruvchi kuchlarni strategik joylashtirishning potentsial afzalliklariga qaramay, bir qator muammolar saqlanib qolmoqda. Mintaqaviy nomutanosiblik, ekologik muammolar va globallashtirishning ta'siri kabi muammolar resurslarni samarali taqsimlashni murakkablashtirishi mumkin[2]. Misol uchun, globallashtirish yangi bozorlarni ochib bergan bo'lsa-da, bu raqobatning kuchayishiga olib keldi, bu esa tezda moslasha olmaydigan mahalliy sanoatlarga zarar yetkazishi mumkin. Bundan tashqari, ishlab chiqaruvchi kuchlarni joylashtirishda ekologik barqarorlikni hisobga olish kerak, chunki sanoat faoliyati resurslarning kamayishi va ekologik degradatsiyaga olib kelishi mumkin. Siyosatchilar hamda shaharsozlar ekologik va ijtimoiy manfaatlarni himoya qilgan holda iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradigan muvozanatli yondashuvlarni amalga oshirish orqali ushbu muammolarni hal qilishlari kerak.

Ishlab chiqaruvchi kuchlarni strategik joylashtirish ko'p qirrali masala bo'lib, geografik, ijtimoiy va iqtisodiy omillarni sinchiklab ko'rib chiqishni talab qiladi. Mamlakatlar barqaror rivojlanish va iqtisodiy barqarorlikka intilayotgani sababli, hududiy tizimlar dinamikasini tushunish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ishlab chiqaruvchi kuchlarni joylashtirish va mintaqaviy kuchli tomonlardan foydalanish bilan bog'liq muammolarni hal qilish orqali siyosatchilar yanada adolatli va farovon iqtisodiy hududlarni yaratishlari mumkin. Ushbu tahlil natijasida olingan ma'lumotlar milliy iqtisodiy strategiyalar haqida ma'lumot berishi mumkin, natijada yanada muvozanatli va barqaror global iqtisodiyotga hissa qo'shadi[3].

Ishlab chiqaruvchi kuchlarni hududiy tizim doirasida joylashtirish muammolarini tushunish uchun aglomeratsiya iqtisodiyoti, sanoatning fazoviy taqsimoti, infratuzilmaning roli kabi asosiy tushunchalarni qamrab oluvchi nazariy asos yaratish zarur. Aglomeratsiya iqtisodlari deganda firmalar bir-biriga yaqin joylashish orqali erishadigan foydani nazarda tutadi, bu esa unumdorlikni oshirish, innovatsiyalar va xarajatlarni kamaytirishga olib keladi. Biroq, barcha sanoat hududlari aglomeratsiyalarning shakllanishiga hissa qo'shmaydi; demak, ishlab chiqaruvchi kuchlarni ushbu hududlarda joylashtirishga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilish zarurat tug'iladi[4].

Natijalar. Ushbu muammolarga javoban mahalliy va mintaqaviy siyosatchilar iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish bo'yicha keng qamrovli strategiya zarurligini tan oldilar. Bu yangi sanoatlarni jalb qilish va innovatsiyalarni rag'batlantirish bo'yicha birgalikdagi sa'y-harakatlarni o'z ichiga oldi. Texnoparklar va ilmiy-tadqiqot institutlarini tashkil etish ushbu strategiyaning asosiga aylandi. Masalan, "Dortmund texnologiya markazi"ning tashkil etilishi axborot texnologiyalari, biotexnologiyalar va qayta tiklanadigan energiya kabi sohalarga e'tibor qaratib, startaplar va texnologik kompaniyalar uchun qulay muhit yaratishga qaratilgan. Ushbu siljish nafaqat mahalliy iqtisodiyotni jonlantirdi, balki ishlab chiqaruvchi kuchlarni bir vaqtlar an'anaviy sanoatga qattiq bog'langan hududlarda samarali joylashtirish imkoniyatlarini ham ko'rsatdi.

Xulosa

Ishlab chiqaruvchi kuchlarni muvaffaqiyatli joylashtirish nafaqat mintaqaviy rivojlanishga yordam beradi, balki mamlakatning kengroq iqtisodiy traektoriyasini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ishlab chiqaruvchi kuchlarning to'g'ri taqsimlanishi mintaqaviy o'sishning mutanosib bo'lishiga, shahar va qishloq o'rtasidagi nomutanosiblikni kamaytirishga va ijtimoiy hamjihatlikni rag'batlantirishga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, ishlab chiqarish kuchlaridan samarali foydalanayotgan hududlar milliy YaIMga sezilarli hissa qo'shishi, eksport imkoniyatlarini oshirishi va umumiy iqtisodiy barqarorlikni oshirishi mumkin. Mamlakatlar iqlim o'zgarishi, demografik o'zgarishlar va geosiyosiy keskinliklar kabi muammolarga duch kelar ekan, ishlab chiqaruvchi kuchlarni strategik joylashtirish ushbu murakkabliklarni yengish va farovon kelajakni ta'minlashda tobora muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Максимова А.И. Местное самоуправление в России: состояние, проблемы, пути совершенствования / А.И. Максимова. – М.: Экон. Информ, 2009. – 524 б.
2. Перцик Е.Н. Города мира: география мировой урбанизации: учебное пособие для геогр. специальностей вузов / Предисловие Г.М. Лаппо. – М.: Междунар. отношения, 1999.
3. Глазычев В. Челябинская агломерация: потенциал развития / В. Глазычев, И. Стародубровская [и др.]. – Челябинск, 2008. – 134 б.
4. Ibragimov I.I. Measures to eliminate landscape problems of the residential center. // Innovative technologica methodical research journal. ISSN: 2776-0987 Volume 2, Issue 11, Nov., 2021. 88-93 p.
5. Зотов В.Б. Организация управления и самоуправления в крупнейших городах: современное состояние и проблемы / В.Б. Зотов. – 2-е изд. испр. и доп. – М.: ГУУ; МГУУ Правительства Москвы, 2010. – 296 б.